

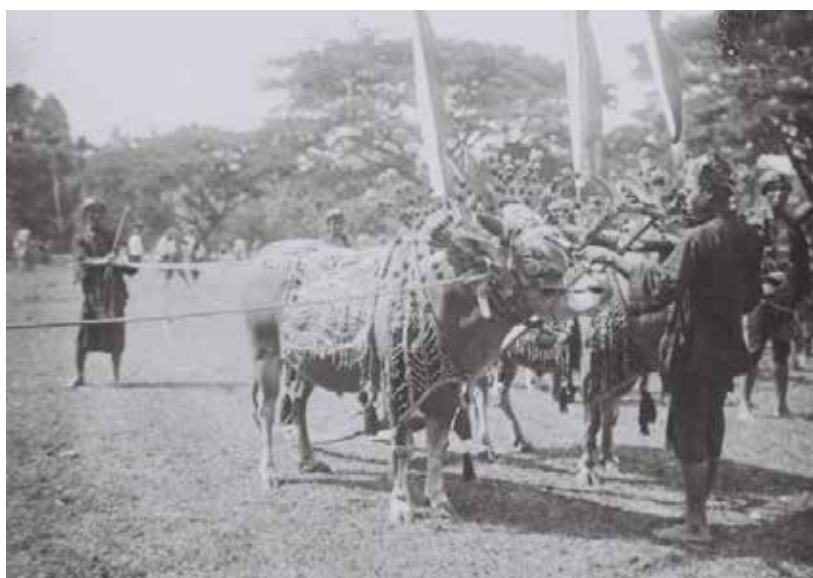
SZARVASMARHASPORTOK I.

Dr. Kenéz Árpád
 Állattenyésztési
 Teljesítményvizsgáló Kft.

Karapan sapi

Az Indonéziához tartozó Madura szigetén a maduréz nép hagyományában található meg ez a sport, amely még a szántás, földművelés gyökereiből eredeztethető. Régen nagy testű marhákat, manapság már kimondottan kis testű maduramarhákat használnak ezeken a kordéversenyekhez hasonló futamokon. A két marha által húzott ekeszerű vontatmányon áll a hajtó, aki sokszor fiatal korú, vagy akár gyermek is lehet. A hajtó a két állat farkába kapaszkodik, amelyeknél fogva az irányítást is el tudja végezni, az ösztökélést

pedig egy szöges bottal végzi. A pálya kb. 130 méter hosszú, külön erre a célra kialakított füves, földes terület. Ezek a versenyek július elejétől októberig kerülnek megrendezésre szigetszerte, a végső, mindent eldöntő futamot pedig Pamekasan városában rendezik meg, ahol a legjobb marhák küzdhetnek meg egymással. Nagy ünnepségek, fogadások, vallási szertartások és folyamatosan szóló hagyományos zene kíséri az ilyen futamokat. Nagyon hasonló eszközökkel és módon zajlanak India Kerala államában a bivalyfutamok.

1. kép Archív felvétel egy díszes karapan sapi fogatról. Jól látható, hogy a sporthoz használt madura marhák kis rámájú típusok (Forrás: wikipedia)

2-3. kép Fiatal versenyző a karapan sapi fogaton. Látható, hogy az állatok szeméit letakarják. Ezek a szemellenzők segítik az állatokat irányban tartani (Képek forrása: www.indonesiatravelguides.com, <https://maduraindepth.com/>)

Pamplonai bikafuttatás (Encierro)

A kb. 900 éves hagyományra visszatekintő Szent Firminus-ünnep egyik jellegzetes eseménye a spanyolországi Pamplonában megrendezésre kerülő bikafuttatás, amely, ahogy a karapan sapi is, szintén a mezőgazdaság egy momentumából alakult ki. Jelen esetben a mendemondák szerint a legelőről való behajtás (lásd. behajtás ünnep hazánkban) során az állatok elől menekülő virtuskodó fiatalok teremtették meg a bikafuttatás hagyományát még valamikor a középkorban. Kis híján kikopott a szokások közül, de néhány hagyományőrző hatására 1867-ben hivatalosan is engedélyezett, szabályozott hagyománnyá válhatott, mely napjainkban is él. A futtatáshoz már aréna is tartozik, így ezen esemény menetrendje, útvonala szigorúan meghatározott, és a lebonyolítást egy évszázada a Casa de Misericordia nevezetű jótékonyági szervezet végzi. A bikafuttatást

egy héten keresztül minden nap egyszer megtartják július 7. és 14. között. Csak 18 év feletti, alkohol befolyásoltságtól mentes futó léphet be a már előre lezárt és kordonnal leválasztott szakasz egyetlen kapuján. Ez a regisztráció. A pálya hossza 875 méter, amelyen 6 bika és kb. 2000 futó helyezkedik el. A futam 8 órakor, rakétajelzésre indul és egészen addig tart, míg az aréna karámjába be nem érkezik az utolsó bika is. A kizárólag szabad tartású (sokszor az Ibériai-félszigeten jellemző fás legelőkön, a Dehesákon tartott) „toro bravo” spanyol szarvasmarhafajta bikáit használják ezeken a futtatásokon és a későbbiekben ismertetett bikaviadalokon is. Ősi vérséggel, igen komolyan óvott tenyésztési háttérrel rendelkező kis testű (kb. 500 kg), atletikus és agresszív állatokról van szó.

A cikkhez felhasznált források a szerzőnél elérhetők.

4. kép Szent Firminus fesztivál (Forrás: Pixabay, Navarra)

5. kép Jól elkaptott pillanat, amint a bikák átvágtatnak egy futó felett. César Manso (AFP) fotója (Forrás: www.arabnews.com).

SZARVASMARHASPORTOK II.

Dr. Kenéz Árpád
 Állattenyésztési
 Teljesítményvizsgáló Kft.

Bikaviadal (corrida de toros)

A bikaviadatok és más, a bikákat arénában ellenségként felvonultató sportok eredete az ókorba nyúlik vissza. A Kr. e. 2. évezredből krétai freskótöredékek, gyűrűk és bronz miniatúrák is árulkodnak ezen sportok ősiségéről.

1. kép Restaurált krétai freskótöredék
 (Heraklion Régészeti Múzeum, Kréta, Wikipedia)

Az Ibériai-félszigeten már a 8. századtól egészen a 19. századig elsősorban a nemesek úri sportjának számított a lóhátról vagy egyéb módon való bikák elleni harc. A latin-amerikai térségbe is a konkvisztádorok segítségével honosodott meg ez a szokás. Később a nemesek számára megtiltották az ilyen eseményeken való részvételt, így vált a közemberek sportjává a

bikaviadatok mai formája. Az eredetileg lóhátról űzött viadalt csak az 1700-as évek végén kezdték ló nélküli matadorok is űzni. A fiatal tizenévesektől a 80 éves idősekig mindenkit megtalálni az arénákban a nézőtéren. Állat- és ifjúságvédelmi jogokra hivatkozva egyes szervezetek azonban korlátozni vagy beszüntetni is próbálják e tradíciót. Egyelőre kisebb sikerekkel. Egyes országokban (pl. Portugália) már nem jár a bika halálával az esemény.

A statisztikák szerint már több, mint 125 matador hunyt el a viadatok alatt, a legutolsó eset 2017-ben volt, Dél-Franciaországban.

A bikával megküzdő személyek egyedi szereppel és feladatkörrel bírnak a viadal hagyományai szerint. A torrerek csapatán belül (Cuadrilla) az egyes tagoknak tehát más és más elnevezés és feladat jut:

Matador: A bikával látványos, teátrális elemek használatával megküzdő személy. Az állat leöléséért felelős központi alak (ahol még engedélyezett az állat kivégzése). A három részből (tercio) álló viadalban őt segíti a többi torrero.

Picador (Piquero): A Cuadrilla-ban általában két, felváltva dolgozó picador található, akik a kb. 2,6 m hosszú lándzsáikkal szurkálják a bika nyakát az első játékrészben.

Banderillero (rehiletero): A matador segítői, akikből matador válhat idővel. Általában belőlük is kettő van

egy csapatban. A második tercio idején avatkoznak be, amikor is kis horgas szigonyokat (bandelirra) döfnek az állat nyakizmaiba.

Rejoneador: Olyan matador, aki lóhátról küzd. Nem tévesztendő össze a picadorral, aki a matador segítője. Vannak olyan viadalok, amikor kizárólag lóhátról küzdő torrérokat látni (corrida de rejones), de olykor vegyes felállítás is előfordul (corrida de toros mixta), amikor is matador és rejoneador is megtalálható a viadal során.

2. kép Matador és bika küzdelmének egy pillanata. Jól megfigyelhető a matador kezében a vörös palást (muleta). A Paso doble egyfajta bikaviadalt megjelenítő tánc, amelyben a férfi a matador szerepét a nő pedig a muletáét tölti be (Kép forrása: Mondejar Martinez, Pixabay)

3. kép A Picador és a bika harca (Kép forrása: Valenciano, Pixabay).

Az egyik leghíresebb matador a spanyol Manuel Laureano Rodríguez Sánchez, azaz Manolete volt, akinek már édesapja is ezt a szakmát űzte. Sajnos fiatalon, alig 30 évesen hunyt el egy bikával, Isleroval történt ütközés következtében. A lába sérült meg, és a kórházban érte utol a vég, egyes találgatások szerint nem a megfelelő vércsoportú vért kapott. Salvador Dalí 1960-as évek végén készült, híres kettős képe, A hallucinogén torreádor is Manoletenek állít emléket. Életéből filmet forgattak Manolete címmel, melyben a főszerepet a magyar felmenőnkkel is bíró Adrian Brody és a spanyol Penélope Cruz játszotta.

4. kép Manuel Laureano Rodríguez Sánchez. Mindössze 30 évet élt. (www.andalucia.org)

Néha egészen szokatlan események is előfordulnak az arénában. Volt olyan matador, aki saját kardjával (estoque) szúrta le magát, miközben kiugrott a bika elől az aréna karámjában. Egy híres matador, Juan Jose Padilla pedig többször is komoly, halálközeli eseményeket élt át matadorként. 2011-ben a bal szemét vesztette el egy öklelés során, egy másik alkalommal gyakorlatilag megskalpolta egy bika, de más, a fejét érő ütést is elszenvedett már a marcona megjelenésű, szemkötőt és barkót viselő matador. 2017-ben egészen bizarr eseménynek lehettek szemtanúi a nézők, amikor is Padilla elvesztette a kontrollt a bika felett, és az öklelések sorozata közben az üvegszeme is kiesett. A Cyclops of Jerez vagy a The Pirate becenevű matador idén májusban ünnepelte 50. születésnapját.

5. kép Juan Jose Padilla (www.gq-magazine.co.uk)

A cikkhez felhasznált források a szerzőnél elérhetők.

SZARVASMARHASPORTOK III.

Dr. Kenéz Árpád
 Állattenyésztési
 Teljesítményvizsgáló Kft.

A bikarodeó I.

A rodeó legelső nyomait már a 1800-as évek legelején megtekinthetjük. Már indián törzsek is csináltak olyan lovas vetélkedőket, amelyek a rodeó korai előképei lehettek. A ma is ismeretes rodeó azonban főként az USA déli államainak területén dolgozó mexikói származású lovas pásztorok (vaqueros, majd később buckaroo) keze alatt alakult ki. Az elnevezés maga is spanyol eredetű (rodeo, rodear). Azt jelenti: körbe keríteni, összetereelni.

Akkoriban még csak a munka közben (két hajtás közötti időt kihasználva) virtuskodó pásztorok versengését jelentette, majd az úgynevezett Wild West Show-k keretén belül hatalmas rendezvényekké vált ez a szokás, manapság pedig már többezres nézősereget lefoglaló ünnepi esemény. Az első pénzdíjas verseny 1869-ben került megszervezésre, míg az első hivatalos profi rendezvényt 1888-ban hozták tető alá az Arizona állambéli Prescottban.

A versenyzők által használt nagy kalapot, az egyes bőr viseleti elemeket, mint a western csizma, és a lábszárvédő (chaps) is spanyol ajkú pásztorok kezdték meghonosítani a munkájuk során. Ez utóbbi egy a nadrágra felvett, erős, többnyire marhabőrrel készült védőruházat, amely szintén spanyol eredetű

(zahones) és elsősorban a szúrós, tövises növényzettől védte a pásztor lábát, de jó szolgálatot tett a szarvasmarhák szarvai ellen is. Később a fent említett ruházat jellegzetes rodeóviseletté vált. Manapság azonban már egészen modern, műszálas sportruházat és különböző védősisakok válthatják le ezeket a tradicionális ruházati elemeket.

1. kép 19. századi cowboy viseletek. A bal oldali alakon megfigyelhető a bőrből készült „chaps”, az ostorral „csergető” fiatalon pedig a szőrmés változat, a „woolies” (kép forrása: dustyoldthin.com, Library of Congress)

Az őslakosok mellett a színesbőrű cowboyok és rodeó versenyzők sem voltak ritkák a vadnyugaton. A polgárháborút követően tulajdonképpen minden negyedik cowboy fekete volt. Köztük több nagyon híres versenyzőt is számon tart a rodeó története, úgy, mint Nat Love, Bill Pickett, Jesse Stahl vagy éppen Cleo Hearn. De még polinéz származású bajnoka is volt a

2. kép Bill Pickett, amint a marha felső ajkába harap. Ez a rá jellemző „fogás” volt, amivel igyekezett a földre kényszeríteni a marhát (kép forrása: nationalcowboymuseum.com)

múlt századeleji rodeóknak Ikua Purdy személyében. Napjainkban a bikarodeó hírességei között nagyon sok a dél-amerikai származású versenyző. Az évtizedek során pedig a női rodeó is elterjedté vált, habár valamilyen formában mindig jelen is volt, jó példa erre Tad Lucas, Mildred Douglas vagy később Mary Burger.

3. kép Mildred Douglas cowgirl 1917-ben (forrás: Wikipedia)

4. kép Cowgirl-ök 1927-ből. Balról jobbra: Clara Belcher, Lauretta Butler, Bonnie McCarroll, Ruth Roach, Fox Hastings, Tad Lucas, Pearl Gist, Donna Cowan. Fotó: O'Neill Photo Company, 1927. Forrás: Bruce McCarroll Collection of the Bonnie & Frank McCarroll Rodeo Archives, Dickinson Research Center, National Cowboy & Western Heritage Museum. RC2006.076.366. <https://nationalcowboymuseum.org/blog/breaking-trail-bonnie-mccarroll/>

5. kép Bonnie McCarroll ikonikus képe, amely eseményről még szobor is készült. "Bonnie McCarroll ledobja 'Silver' a Pendletoni, Oreoban." Ralph R. Doubleday fotója 1915-ből. Forrás: Leonard Stroud Collection, Dickinson Research Center, National Cowboy & Western Heritage Museum. R.241.236. <https://nationalcowboymuseum.org/blog/breaking-trail-bonnie-mccarroll/>

6. kép Lawrence Bruce a Pepper nevű lovon a Calgary Exhibition and Stampede rendezvényen, valamikor a múlt század első harmadában (Calgary, Alberta, Kanada). (Forrás: Calgary Egyetem digitális gyűjteménye: <https://digitalcollections.ucalgary.ca/>)

A mai rodeók a Professional Rodeo Cowboys Association szervezet égisze alatt kerülnek megrendezésre, de emellett az indián hagyományokat is szem előtt tartó lovasversenyeket is rendez a Indian National Finals Rodeo szervezet. Egy-egy ilyen eseményen 100 őslakos törzs is képviselheti magát.

A felhasznált irodalmak és források a szerzőnél elérhetők.

SZARVASMARHASPORTOK IV.

A BIKARODEÓ 2. RÉSZ

Dr. Kenéz Árpád
 Állattenyésztési
 Teljesítményvizsgáló Kft.

Az előző cikkben az olvasók megismerkedhettek a bikarodeók történeti előzményeivel, kezdeteivel és írtam arról is, hogy milyen népcsoportok, milyen tevékenységéhez volt ez köthető és abból hogyan alakultak ki a jelen korunkban is ismert nagy rodeó

rendezvények. Szót ejtettem arról is, hogy habár férfias sportnak gondolnánk a bikarodeókat, szép számmal vettek/vesznek részt rajta női versenyzők és olykor gyermekek is. Jelen cikkben a bikarodeók legjellegzetesebb versenyszámaikat ismertetem röviden.

Steer wrestling (bulldogging)

A bikarodeo egyik leggyorsabb versenyszáma, amely néhány másodperc alatt zajlik le. A lovas és a szintén lovas segédje egy valamekkora előnnyel rendelkező tinót vesz üldözőbe, ahol a steerer (bulldogger) a lováról a tinóra ugorva, pusztán kézzel gyűri le az állatot. A segítő dolga, hogy a tinót folyamatosan úgy terelje, hogy a versenyzőtársa annak nyakába ugorhasson. Az 1. képen a steer wrestling jellegzetes pillanata látható, amikor is a steerer már karjával kontrollálja az állatot és csizmájának sarkát a homokba nyomva igyekszik lefékezni azt.

1. kép: Steer wrestling (Britannica.com)

Wild cow milking (szilaj tehének megfejtése)

A nagy múltú St. Paul (Oregon) rodeókon egy nagyon érdekes versenyszámot is láthatnak a kilátogatók. Két fős csapatok versenyeznek egymással. A feladat a

következő: a laktációban lévő tehenekből álló gulyából ki kell fogni lasszóval egy tehenet és egy kólásüvegnyi tejet kell lefejteni, amit ott azonnal be is kell mutatni a bírácoknak.

Bull riding (a bika szőrén való megülése)

A feladat egyszerű. Vagyis csak annak tűnik, hiszen 8-10 mázsás bikát kell szőrén megülnie a ridernek úgy, hogy csak az egyik kezével kapaszkodhat az állatra kötött úgynevezett bikakötélbe és 8 másodpercig fent kell maradjon az állat hátán. Az egyik legfontosabb szabály, hogy a szabad kéz nem érintheti sem az állatot, sem magát a versenyzőt, de még a szerszámokat sem. A bírók ezen túl figyelik a bika viselkedését, a felszerelés (pl. a bikakötél, a sarkantyúk, viselet) elemeit, továbbá a versenyző sarkantyúhasználatát is. Ezek együttese adja az összpontszámot. A bika hátáról való biztonságos földet érés is nagyon nagy kihívás. A versenyszámot gyermekek és nők számára is megrendezik, sokszor csak borjakkal.

2. kép: Egy bika már a rider nélkül (Pixabay, G Poulsen fotója)

Tie-down roping (a borjak lasszós befogása)

Ez a versenyszám egyértelműen a lovas pásztorok régi szakmai fogásain alapul. Ha egy borjút akár állatorvosi kezelés vagy akár eladás miatt le kellett választani a gulyától, lasszóval tudták elfogni. Ezt imitálja ez a szintén nagyon gyors versenyszám. A lovas az állatot üldözőbe veszi, a lasszót a nyakára dobja, majd leugorva a lóról lefogja azt, a földre dönti, és egy rövidebb hurokkal (amit addig a szájában tart) három lábát összeköti.

3. kép: A feladat elvégzését a versenyző kézfeltartással jelzi. A ló feszesen tartja a nyeregkápához rögzített lasszót, amíg a lovas a borjúval foglalkozik (fotó forrása: cfdrodeo.com).

Team roping

A rodeók valódi csapateseménye, ahol a csapat két lasszósból áll (Header és Heeler) és egy tinót kell kifogniuk. A lasszósok neve jól szemlélteti a szerepüket is. A „Header” az állat fejére kell, hogy dobja a lasszót, míg a „Heeler” a tinó hátsó két lábát kapja el. A szabály szerint a „Heeler” csak azután léphet akcióba, ha a „Header” már irányváltásra (balra) kényszerítette a tinót, ellenkező esetben kizárással végződik a futam. 10 másodperces időbüntetés jár, ha nem adják meg az előnyt a tinónak vagy ha a „Heeler” csak egy lábat kap el (5 mp). Sikeres feladatvégrehajtásról akkor beszélünk tehát, ha a lasszók a megfelelő helyen vannak (mindkét szarvat, nyakat vagy fejet és egy szarvat, továbbá mindkét hátsó lábat körbe fogják), és a kötelek feszesek, a lovasok egymással szemben állnak).

A felhasznált irodalmak és források a szerzőnél elérhetők.

4. kép: A tinók szarvát és nyakát általában valamilyen speciális kötéssel látják el a team roping versenyen (forrás: United States Team Roping Championships honlapja, ustrc.com).

SZARVASMARHASPORTOK V.

A BIKARODEÓ 3. RÉSZ

Dr. Kenéz Árpád
Állattenyésztési
Teljesítményvizsgáló Kft.

A bikák

A bikarodeóhoz való bikákat nagy körültekintéssel válogatják és tenyésztik. Ebben a tenyésztőmunkában élen járt a múlt század közepén Charlie Plummer. Munkássága során olyan kimondottan rodeóra szánt bakoló vérvonal jött létre, amelyet a mai napig is Plummer bikáknak hívnak. A bikarodeóhoz tehát olyan bikákra van szükség, amelyek bakolnak (bucking bull), azaz ha a hátukra ül valaki, akkor azt ugrálásokkal mindenáron le akarják vetni magukról. Sok esetben brahma és bizonyos húsmarhák keresztezéséről van szó. A jó rodeó egyedek kimondottan agilisek, agresszívek és erősek. A rodeóbika tenyésztőnek néha arra is kell figyelnie, hogy a verseny előtt kifárasztja a bikát, mert alapesetben túl erősen bakol, nagyot ugrik. Már borjú korában komoly figyelemmel kell lenni az állatra. Korábban írtam, hogy a bika mozgása és viselkedése a megszerezhető pontszámok felét adja,

így a tenyésztő akkor tudja jól megítélni és válogatni a borjait, ha rendszeresen részt vesz versenyeken, és figyelemmel követi a bírók döntéseit és reakcióit az állatok értékelése közben.

1. kép: Smokin Joe, egy Plummer vérvonalú (Original CP) bika, amely a Plummer munkásságát tovább éltető Danny McCoy tenyésztőnek alapjául is szolgált. (Fotó: Terry Lidral cikkéből, buckingstocktalk.com)

Állatvédelem

Természetesen, ahogy minden állatot is használó sportnál felmerül, a rodeó esetében is foglalkoznak az állatjóléttel, állatvédelemmel. Egy hazai versenyre meghívásra került egy állatvédelmi egyesület, akik a rendezvényen megállapították, hogy az

állatokat lényegében semmilyen sérelem nem éri, jól vannak tartva, megbecsült résztvevői ezeknek a megmérettetéseknek. A sportolók maguk is állattartók, a rodeóra való bikák kiválogatása, tenyésztése komoly szakmai feladat és nagy szakértelmet

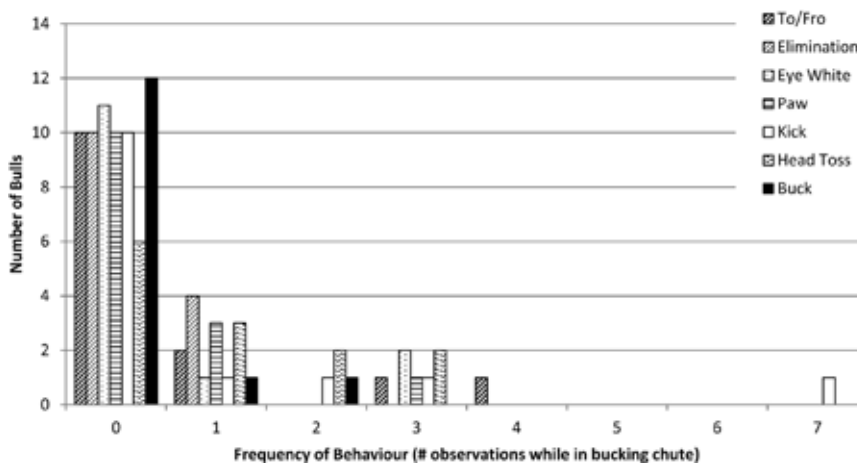

igényel. A már „kész” bikák pedig a legjobb ellátást és tartástechnológiát élvezhetik.

Találni tanulmányokat arra vonatkozóan is, ahol az állattartók és a bikák viselkedését vizsgálják a tartás, a szállítás és közvetlenül a rodeó megkezdése előtt. Goldhawk és mtsai. (2016) vizsgálatai szerint

a megfigyelt bikák (14 db) általában nem mutattak szorongásos, stresszes viselkedést a kalodában a verseny előtt (5. kép), vagy ha igen, az nem a rodeó velejárója volt, hanem valamiféle emberi tevékenység/viselkedési mód váltotta ki.

C. Goldhawk et al. / Applied Animal Behaviour Science 181 (2016) 63–69

2. kép: Látható, hogy a 14 bikánál a különböző viselkedési formák általában nem fordultak elő, egy-egy esetben is csak 1-2 alkalommal. Látható azonban az is, hogy a diagramon nem szerepel egy bika, ami 77 öklelést produkált. Szintén nem szerepel a diagramon a farkokkal való csapkodás (Goldhawk et al. 2016)

Veszélyek, sérülések

A cowboyt komoly sérülések érhetik a bikarodeó versenyszámai során. Nem szabad elfelejteni, hogy a bika súlya az azt megülő cowboy tízszerese. Ezek az állatok igen hevesek és agresszívak, így ha a leesést meg is ússza a cowboy különösebb sérülések nélkül, sokszor még szembe kell néznie a bika dühével is. Az arénába ilyenkor jönnek be a bohócok, akik segítik elterelni a bika figyelmét, amíg a cowboy biztonságos helyre nem kerül.

Az egyetemi rodeó szövetség (National Intercollegiate Rodeo Association) egy ortopédiai szaklapban megjelent tanulmánya (Meyers és mtsai. 1990) egy szezonnyi (10 rodeó) sérülések statisztikáját tartalmazta egy orvosi szaklapban még 1990-ben. A tanulmány absztraktja szerint a sérülések a következőképpen alakultak 1987-1988-as idényben: hatvankét sportoló összesen 138 akut sérülést szenvedett 3292 expozíció következtében. Ebből 127 sérülés (92%) a bakoló bika/ló megülése és a birkózás (steer wrestling), 11-en (8%) a kötéllel való befogás közben és a női versenyszámokban történtek. Az elszenvedett sérülések 91%-a felsőtesti sérülés volt; 47 sérülés az alsótestre koncentrált. A 6:1-es arány a szőrén megült állatokon keletkezett sérülések javára, jól példázza a sérülések potenciálját e sport ezen típusainál (a bakoló állatokat szőrén megülő versenyzők 25%-át érinti). A

zúzódások, húzódások és agyrázkódások az összes sérülés 42%-át, 16%-át, illetve 11%-át, míg a törések és elmozdulások csak az összes sérülés 5%-át tették ki. A sérülések 23%-a egy sportoló egyetlen menete során következett be. A sérülések 21%-a felszerelési hibának tulajdonítható.

3. kép: A magyarországi rodeo egy pillanatképe a tavalyi Tyuxirodeóról. (Forrás: a Tyuxirodeo Facebook oldala)

Magyarországon is népszerű sport a bikarodeó. Évente több rendezvényt tartanak országszerte, köztük roadshow jellegű eseménysorozatokat is. Az ernyőszervezet a Magyar Rodeó Egyesület. Elnöke Nádori József, akinek nevéhez köthető e sport hazai meghonosítása.

A felhasznált irodalmak és források a szerzőnél elérhetők.

SZARVASMARHASPORTOK VI.

A JALLIKATTU I.

Folytatva a szarvasmarhasportok tárgyalását, most egy másik kontinensre „nyergelünk” át.

Indiában, azon belül is a tamilok lakta Tamilnádu állam városaiban egy ott több száz (vagy ezer?) éves hagyománnyal bíró betakarítási ünnep, a Munishwara

istenség tiszteletére megtartott Pongal Fesztivál keretén belül kerülnek megrendezésre az úgynevezett jallikattu futamok. Ilyenkor a résztvevő játékosok közé engednek bikát, amelyet a versenyzők pusztán kézzel a zsírpújánál vagy a szarvánál fogva igyekeznek megállítani.

Dr. Kenéz Árpád

Állattenyésztési

Teljesítményvizsgáló Kft.

A sport eredete

A jallikattut hagyományosan a január elején induló négynapos ünnepség harmadik napján (Mattu Pongal) tartják. Tulajdonképpen ezen a napon mondanak hálát a szarvasmarháknak a gazdálkodók. A jallikattu arany vagy ezüsttel teli zsákot jelent, amit régen a bika szarva közé kötöztek, és azt kellett megszerezni. A sport régies elnevezése a Eruthazhuvuthal szó szerint bika-ölelést jelent. Mai napig van olyan versenyváltozat, ahol a pénzzel teli tasakot egy a bika szarvaira kötözött zászló jelképezi, és azt is meg kell szerezni.

A jallikattu eredetére és ősiségére több forrást is fel tudnak mutatni kutatók. Találtak 2500 éves sziklarajzokat, amelyek között egyértelműen egy bikát megszelídítő férfit ábrázoló is akad. A pakisztáni régészeti lelőhelyen, az ősi Indus-völgyi civilizáció egyik központjában, Móhan Dzsódaróban is találtak olyan pecsételőt a régészek, amely egyértelműen bikaszelídítést ábrázol és a jallikattura utalhat. Ennek

megfelelően vannak kutatók, akik 4000 éves múltra vezetnek vissza a jallikattut. A híres tamil eposzban a Silappatikaramban, de más tamil irodalmi művekben is tesznek említést olyan személyekről, akik résztvevői vagy éppen nézői ilyen jallikattu versenyeknek.

1. kép: A Tamilnádu állam területén található Kotagiri hegyi állomáson felfedezett sziklarajz, amelyet Kr. e 2000-1500 közé kelteztek.
(Forrás: <https://revivetrn.blogspot.com/>)

Ember- és állatvédelem

Állatvédelmi oldalról 1998 óta érik támadások a jallikattut, hiszen számtalan fotó bizonyítja, hogy az állatokat milyen fizikai behatások érik a futamok előtt vagy után (harapások, rúgások, ütések). Gyakoriak az állatok zúzódásai és csonttörései. 2006-ban viszont történt egy olyan esemény, ami kis híján végett vetett ennek a sporthagyománynak. Ekkor ugyanis egy nézők közé ugró bika megölt egy fiatal nézőt, akinek édesapja beadványt nyújtott be a sportesemény betiltására. A madrasi legfelsőbb bíróság ezt meg is tette 2006 márciusában. 2010-ben ugyanez a bíróság azonban újra engedélyezte a tamilnádui kormány számára, hogy újra megrendezzék a jallikattu futamokat. Ugyanakkor feltételként szabták, hogy minden résztvevő bikát regisztrálni kell az Állatjóléti Testületnél (AWBI - Animal Welfare Board of India), amely képviselői jelen is voltak az ilyen rendezvényeken. 2011-ben újabb törés következett be, amikor is az UPA (United Progressive Alliance - a kormányzást végző pártok szövetsége) által vezetett kormány Környezetvédelmi és Erdészeti Minisztériuma betiltotta a bikák sportra való használatát. Ez egyúttal a fesztivál végét is jelenthette volna országszerte, de egy 2009-ben hozott tamilnádui állami rendelet lehetővé tette,

hogy a jallikattu változatlan formában megrendezésre kerülhessen az állam területén.

Sajnálatos módon 2010 és 2014 között legalább 17 fő vesztette életét, és további 1000 fő sérült meg jallikattu közben, így 2014 májusában a legfelsőbb bíróság hatályon kívül helyezte a tamilnádui rendeletet, betiltotta a rendezvényeket, és a törvény megszegése szankciókat vonhat maga után.

A PETA (People for the Ethical Treatment of Animals) világszervezet, a FIAPA (Federation of Indian Animal Protection Organisations) és a fent is említett AWBI már 2004 óta folytat kampányokat a jallikattu ellen.

3. kép: Madhan Sundar fotója 2023 januárjából
(Forrás: jallikattu.in facebook oldal)

A sport jelene

2017. január elején, a Pongal fesztivál előtt nagyerejű, 15 napig tartó támogatói kampány indult a jallikattuért, ám a legfelsőbb bíróság nem adott teret ennek, így tulajdonképpen ellehetetlenítette a jallikattu futamok megtartását Pongal idejére. Ez a döntés feldühítette a tamilnádui lakosság nagy részét, akik a tilalom ellenére az állam bizonyos részein, elsősorban Maduraiiban, megtartották a futamokat. Ennek eredményeként a rendőrség több száz embert tartóztatott le. Azonban az így, vidékről meginduló támogató kampány hamarosan kiterjedt a városi diákságra, de még egyszerű napszámosok, informatikusok, sportolók és közszereplők (színészek) körére is. A tüntetés során a hagyományaikat féltő tamil közösségek világszerte kiálltak a jallikattu és a jallikattuhoz nem kapcsolódó témák (halászat, a tamil nyelv elfogadása, tamil népiértékek elleni tiltakozás) mellett. Ezt a tüntetéssorozatot tamil tavaszként is emlegetik. A jallikattu tulajdonképpen a tamil identitás szimbólumává vált, mely minden az indiai állam és a tamilok közötti ellentétet megtestesít.

A támogatóknak köszönhetően a jallikattu tehát nem tudták betiltani. Január 6-án Thatchankurichi településen tartották meg 2024 első versenyét. Az eseményt az igazságügyi miniszter és a környezet- és klímavédelmi miniszter közösen nyitották meg. A rendezvényre 700 bika és 300 versenyző regisztrált. Évek óta tehát lényegesen nagyobb figyelmet fordítanak az állatjólétre és szigorúbb szabályokat igyekeznek tartani. Az állatok ellenőrzését arra szakosodott, a vonatkozó minisztérium Állattenyésztési Főosztályának szakemberei végzik el, és az ott tapasztaltak függvényében állítják ki a versenyengedélyeket azok számára, akik időben regisztrálták magukat és az állatokat, és meg is feleltek az ellenőrzések során. A rendezvények során mind az állatok, mind a versenyzők ellátására külön egészségügyi stáb áll rendelkezésre. A nézőket és a versenyterületet dupla kordon választja el egymástól. Egy-egy helyszínt több száz rendőr biztosít, de a nagyvárosi rendezvényeknél ezek a számok elérhetik a több ezret is!

SZARVASMARHASPORTOK VII.

A JALLIKATTU II.

Dr. Kenéz Árpád
 Állattenyésztési
 Teljesítményvizsgáló Kft.

Az előző cikkben a jallikattu eredetét, megítélését és létjogosultságát vettük górcső alá. Jelenlegi számunkban a versenyszámokat és a bikákat tekintjük át.

Versenyszámok

Vadi manjuvirattu: A jallikattu leghagyományosabb formája, amelyet főként Madurai, Theni, Thanjavur és Salem területén űznek. A bikát a vadi vasal-nak nevezett lekerített területre engedik. A versenyzőnek pusztá kézzel, az állat púpját átölelve kell azt megállásra kényszerítenie, hogy nyerjen. Egyszerre csak egy versenyző próbálkozhat.

Véli virattu: Ez a típus csak annyiban tér el az elsőtől, hogy a bikát egyenesen egy nagy szabad térre engedik ki. Minden más szabályban megegyezik a Vadi manjuvirattu-val. Főként a Sivaganga és Madurai környékén találkozhatunk ezzel a formával.

Vařam manjuvirattu: Ennél a variánsnál az állatra kötnek egy 15 méter hosszú kötelet (vagy köteleket), de

semmilyen más korlátozás és fizikai akadály nem állja útját az állat szabad mozgásának. A 7-9 fős csapatnak 30 perc áll rendelkezésére, hogy megszerezzék a bika szarvai közé kötözött jelképes batyut.

4. kép: Egy Véli virattu verseny pillanata
 (Forrás: Jallikattu Tamilnadu facebook oldai)

A bikák

Az állatvédő szervezetek egy időben a nem őshonos fajtákat látták volna szívesebben a jallikattu futamokon. Ez viszont a hagyománytisztelő jallikattu pártiak

körében okozott felbolydulást. Elmondásuk szerint ezek az aktivista csoportok nem vették figyelembe az őshonos fajták és a környezet kölcsönhatását. Az

őshonos fajták száma amúgy is drasztikusan csökkent Tamilnádu területén, ezt sajnós miniszteri oldalról is segítették hibás döntésekkel. A magasabb tejtermelés,

a gépesítés is a modernebb fajtákat részesítette előnyben, így megjelentek a jersey és a szimmentáli fajták, illetve az ezekkel való keresztezések is.

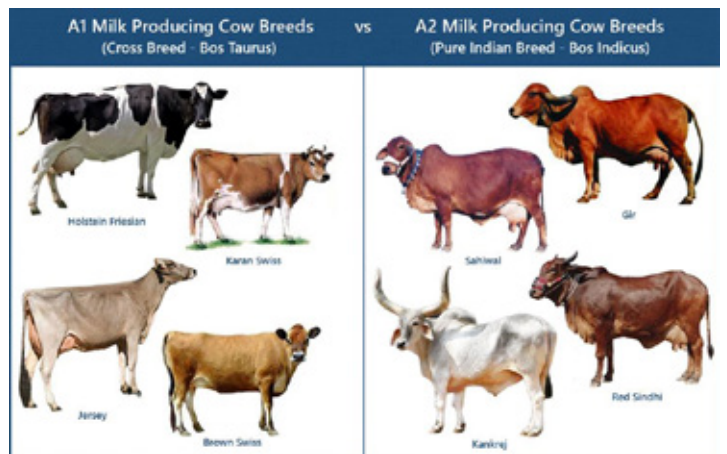
(Forrás: change.org)

5. kép: A jallikattu mellett protestálók Új-Delhiben 2017 januárjában (Forrás: wikipedia, Abishek fotója)

6-7. képek: A jallikattu mellett protestáló szervezetek (tenyésztők, sportolók stb.) mindenféle platformon népszerűsítik a hagyományos tamil fajtákat. Ebből kifolyólag változatos PETA és nyugati fajtaellenes plakátokat is találhatunk a már-már művészi megjelenésű támogató plakátok mellett. Külön érdekes a hazánkban is megjelent, lassan terjedő A2-es tejhez kapcsolódó kampány, amelyeknél az A2 tejtermelésre hivatkozva igyekeznek a hazai indiai fajtákat népszerűsíteni a potenciálisan A1 genetikával magasabb arányban rendelkező modernebb fajtákkal szemben.

A jallikattuhoz hagyományos módon tamil területeken honos zsírpúpos szarvasmarhafajtákat használnak, úgy, mint kangeyam, umblachery, alambadi, bargur vagy a pulikulam. Ezek jellemzően kistestű 110-140 cm marmagasságú fajták egyenesebb, villásan álló, szűkebb terpesztésű szarvakkal. A jallikattu tehát

egyét jelent a hagyományos fajták megővésével is. Az állatokat külön trenírozzák a versenyekre. A versenyzőikéknak saját piaca van, ahol magas áron cserélnek gazdát az állatok. A versenyen az állatok egyedi virágdíszeket, csengőket és színes testfestést is kapnak.

8. kép: Egy kangeyam bika (Forrás: wikipedia, Pavanaja U. B. fotója)

9. kép: Egy futamra feldíszített versenybika (forrás: Pixabay)

A cikkhez felhasznált források a szerzőnél elérhetők.

SZARVASMARHASPORTOK VIII.

A MAGYAR GULYÁSVERSENY I.

Dr. Kenéz Árpád
Állattenyésztési
Teljesítményvizsgáló Kft.

Olvasóim az előző számokban több, külföldi, nagy hagyományokkal bíró szarvasmarhasportról olvas-

hattak. Most azonban hazai terepre váltunk és megnézzük, milyenek is a gulyásversenyek.

Hagyományok

Ahogy néhány cikkemben írtam is, a gulyások a magyar pásztorok ranglétráján a legmagasabb helyet foglalják el. Györffy István néprajzkutató szavait idézve: *„Tekintély dolgában első helyen áll a vagyont jelentő marha őrzője, a gulyás, s csak utána következik a csikós. A juhász jóval tekintélyesebb, mint a disznót őrző kanász vagy kondás. A szilaj vagy félszilaj nyáj őrzője is többet számít, mint a kezes nyáj pásztora, a csordás és csürhész”.*

A gulyások életében és munkájában, ami tulajdonképpen ugyanazt jelöli, sok kihívás volt és sokszor csak igen kemény emberek tudták űzni ezt a mesterséget. Ennek megfelelően a történelem folyamán a virtuskodás is fontos tényezővé vált a szakmán belül. Marhák lebirkózása, szarvánál fogva megállítása, rendreutasítása a pásztorok között az erő és bátorság egyfajta fokmérőjeként ivódott be a köztudatba.

1. kép: Fiatal bika rendreutasítása. Archiv felvétel a Magyar Néprajzi Múzeum képtárából.

2. kép: Aszmann Ferenc fotója 1940-ből (Forrás: indafotó/Damdadam)

Tulajdonképpen e mesterség ilyen fogásainak is állít emléket az Országos Gulyásverseny és Pásztortalálkozó, amelyet kezdetben Bösztörpusztán tartottak, majd a Hortobágyi Nonprofit Kft. szervezi

3. kép: egy szürke bika gombozáshoz (valószínűleg javítás) való kifogása. (Forrás: Móricz Pál Városi Könyvtár, Hajdúnánás és Helytörténeti Gyűjtemény, <http://www.nanaskonyvtar.hu/page.php?id=165&s=nanasi-keptar>)

4. kép: Szöllösy Kálmán fotóművész fotója a Lucifer nevű szürkemarha bikáról és gulyásáról (Forrás: régi könyvek.hu)

évről évre hagyományosan pünkösdi szombatján, Hortobágyon a Pusztai Állatparkban. A közel 30 éves múltira visszatekintő rendezvényre az ország minden pontjáról érkeznek a versenyzők és látogatók.

Résztevők

A fiatal bojtároktól egészen az idős gulyásokig terjed a rendezvény résztvevőinek korosztálya. Évről évre nagy a visszatérő versenyzők száma, nem ritka, hogy egy-egy család minden férfitagja nevez a versenyre. Sőt a gyermekek, fiatalok számára is vannak versenyszámok, amelyekre gulyáspárok nevezhetnek.

A nézők között a szakmát már nem művelő, egykori versenyzők is megfigyelhetők. Olykor pásztorviseletbe öltözött, tolószékes idősekkel is találkozhatunk, akik egészen meghökkentő látványt nyújtanak, de ugyanakkor nagyon jó példák arra, hogy a magyar pásztorszakmát gyakorlatilag életük végéig élék a magyarok.

A résztvevők díszes viseletei között olyan ikonikus darabokat is megcsodálhatnak a látogatók, mint a tollas gulyáskalap, a cifraszűr, a suba, a guba, a pitykés lajbi, a bőgatya és -ing, a nyersbőrből készült pásztor bicscatok, a szironyozással cifrázott tüsző (öv), a karikás ostor, és természetesen a gazdagon díszített életveszélyes fegyverként is funkcionáló gulyásbot

vagy akár a különböző bajusztípusok. Egyébként a verseny részét képezi a viselet pontozása is.

5. kép: A résztvevők hagyományos viselete akkor a legjobb és akkor éri el a legmagasabb pontszámot, ha az összhangban van a megjeleníteni kívánt mesterség szintjével és hűen tükrözi a tájegységre jellemző sajátosságokat. A szedett-vedett, oda nem illő elemek itt sem kívánatosak, akárcsak a korábbi korokat bemutató történelmi újraköltők köreiből. (Fotó: Grúz Bence, Képzelő Facebook oldal)

A következő cikkekben a versenyszámok lényegét és szabályait vesszük górcső alá.

A felhasznált források a szerzőnél megtalálhatók.

SZARVASMARHASPORTOK IX.

A MAGYAR GULYÁSVERSENY (FOLYTATÁS)

Dr. Kenéz Árpád
Állattenyésztési
Teljesítményvizsgáló Kft.

A versenyzők párokban küzdenek, közösen gyűjtik a pontokat, azonban a több napon át zajló versenyben bizonyos versenyszámokban az abszolút győzelemért több napon is „ringbe” kell szállni, továbbá a gulyások között egyéni rangsort is felállítanak a verseny végén, ez a személy lesz az abszolút győztes gulyás.

A versenyszámok elméleti és gyakorlati részből állnak. Az előbbit az úgynevezett gulyástotó jelenti, amely során a résztvevő versenyzőknek 13+1 szakmai kérdésre

kell választ adniuk. Jó válasz esetén 2-2 pont jár, így összesen 28 pont gyűjthető. A kitöltés idejét is mérik, amely akkor játszik szerepet, ha egyes versenyzők azonos pontszámot érnek el.

A versenyre, a lebonyolítás elősegítése érdekében, korlátozott számban nevezhetnek gulyás- és bojtárpárok. Ez általában 12-12 főt jelent mindkét korosztályban.

Gyakorlati, felnőtt versenyszámok (gulyásoknak)

Állatszámolás:

E versenyszámban egy hídon, előre meghatározott létszámú gulyát hajtanak át. A versenyző párok együtt számolnak. A helyesen meghatározott létszámmért 50 pont jár, a létszámtól való minden eltérést 10 pont levonásával sújtják, ám mínuszba nem fordulhatnak a versenyzők, ha túl sokat tévednek, nulla ponttal zárják a versenyszámot.

Pányvadobás:

A gulyaspárok egy-egy póznára erősített szürkemarha koponyára dobják a karikára fogott pányvát 8 méter távolságból, 5-5 alkalommal. A huroknak mindkét szarvon át kell haladnia az érvényes dobáshoz, melyek

mindegyike 10 pontot ér, így gulyásonként 50-50 pont gyűjthető.

1. kép: A bot nélküli karikára szedett pányva használata egy csikós által.
(Fotó: Indafotó/Damadam)

2. kép: A pányvadobás egy szürkemarha trófeára történik.
(Fotó: Hortobágyi Nonprofit Kft. Facebook oldala)

Marhakifogás:

A gulyáspároknak a karámban található tíz szürkemarha tinóból kell minél többet kifogniuk és lekötniük a rendelkezésre álló 10 perc alatt. A kifogást pányvával (vagy rudas pányvával), a lekötést marhakötéssel (kiskötéssel) kell elvégezni. A folyamat során az állatok fülében található füljelzőről is le kell olvasni az egyedi ENAR azonosítókat. Az állatok elengedéséhez további 10 percet kapnak a versenyzők. Minden kifogott állatért 15 pont, minden elengedésért további 10 pont jár, a helytelenül leolvasott fűlszámokért azonban 5-5 pont kerül levonásra.

3. kép: A marhakifogás pillanatképe. A pányvadobás.
(Fotó: Grúz Bence, Képzélődő Facebook oldal)

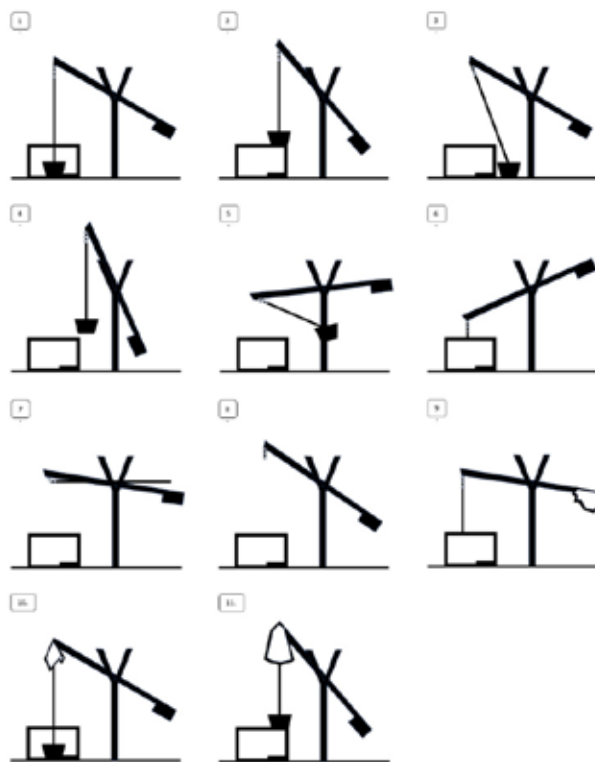

4. kép: A marhakifogás pillanatképe. Felkészülés a lekötéshez.
(Fotó: Grúz Bence, Képzélődő Facebook oldal)

Vízhúzás gémeskútból:

A gémeskút ikonikus tárgy a nagyállattartásról híres alföldi tájakon. Szomjoltó, éltető tartalmán túl jelzésre

is használták őket. Sok néprajzkutató megemlékezik a kútgém jelzéseiről. A legrégebb magyar telegráfként is emlegetik a gémeskútakat.

5. kép: Pásztorok jelzései kútgémmel (1970-es évek):

1. vigyázz, hivatalos ember érkezett,
2. hajtsák a gulyát vagy ménest az itatóhelyre,
3. elkészült az ebéd, jöjjenek ebédelni,
4. nagy baj, szerencsétlenség történt,
5. vigyázz, megérkezett az olvasó (számvevő) bizottság,
6. vigyázz, látogató gazdák érkeztek,
7. a kút vize nem iható,
8. a kút elromlott,
9. a számadó nincs a közelben,
10. nő tartózkodik a pásztorálláson,
11. megérkezett az ócskás, lehet adni-venni, Nádudvar (Hajdú vm.)
(Forrás: a szerző rajza a Magyar Néprajz ábrája alapján)

A vízhúzó versenyszám a Hortobágyi Állatpark kétgémű gémeskútjánál zajlik, amely esetében a rendelkezésre álló időkeret 2 perc. Minden, ez idő alatt megkezdett 10 liter vízért 2-2 pont jár, így a gulyások ezen az állomáson kb. 80-100 pontot tudnak szerezni.

1. kép: A vízhúzás versenyszám egy pillanata
(Fotó: Hortobágyi Nonprofit Kft. Facebook oldala)

SZARVASMARHASPORTOK X.

A MAGYAR GULYÁSVERSENY 3. RÉSZ

Dr. Kenéz Árpád
 Állattenyésztési
 Teljesítményvizsgáló Kft.

Gulyás és bojtár versenyszámok

Borjúfogás:

A felnőtt versenyszámokhoz hasonlóan itt is ki kell fogni a karámba zárt állatokat a szintidőn belül (7 perc), azonban elegendő a hat állatból hármat megfogni. Ennél a versenyszámnál borjakról van szó és kézzel történik a kifogás. A fülszámot is le kell olvasni. A pontozás is eltérő a felnőtt versenyszámhoz képest, ugyanis a kifogott állatok és helyesen leolvasott fülszámokért 15 pont jár. A rosszul leolvasott szám után 5 pont levonásával sújtják a versenyzőket. A leggyorsabb páros további 10 pontot kap, az azt követően végző csapatok 8-6-4-2-0 pontokat.

5. kép: Bojtár komondorral és kormos, ókulás bikával. (Fotó: Idafotó/Damdadam)

6. kép: A borjúfogás versenyszám egy pillanata (Fotó: Grúz Bence, Képzeldő Facebook oldal)

Tetoválás:

A gulyások és bojtárok számára is megrendezésre kerül ez a versenyszám. Itt 1 perc áll rendelkezésre, hogy a versenyzők behelyezzék a füljelzőt, és elkészítsék a tetoválást a kihelyezett borjúfej alakra. A megszerezhető pontszám 50 pont, ám minden hibáért (számtevésztés, rossz pozíció) 10 pont levonás jár.

7. kép: Füljelzők és tetoválás behelyezése
(Fotó: a Hortobágyi Nonprofit Zrt. Facebook oldala)

Gulyásbot dobás (nyúlütés):

Ez a versenyszám a szinte már kultikus gulyásbot életveszélyes használatát hivatott bemutatni. A pásztorok a történelem során a vadászó ember által is használt hajítófázást a botjaikkal oldották meg. Ezzel élelmet is tudtak szerezni vagy akár a nem kívánatos ragadozókat is távol tarthatták, de tudunk olyan feljegyzésekről is, hogy a kanászok botja eleve azért legömbölyített végű, hogy az elhajított bottal a pásztor ne okozzon kárt az állatban, miközben így kényszeríti irányváltotásra a jószágot. A bunkós, kiszélesedő kialakítás, adott esetben ólommal (ónnal) történő súlyozása növelte ezen tárgy veszélyességét és hatásfokát.

8. kép: Útjára indított gulyásbot
(Fotó: Hortobágyi Nonprofit Kft. Facebook oldala)

A feladat során öt darab fából készült nyúlalakot kell eltalálniuk a versenyzőknek 10 méterről. A célokat sorban, egymás után kell eltalálni. Egy nyúlra csak egy dobás engedélyezett. Az a találat sikeres, így azért jár csak 5 pont, amikor a bábu eldől.

Fontos, hogy a dobást az ősi módszerrel kell elvégezni, tehát csak az oldalról indított mozdulattal, a földdel párhuzamosan haladó (forgó) bottal elért találat számít.

9. kép: Érvényes találat a nyúlütés versenyszámban.
(Fotó: Karácsony Sándor, Hortobágyi Nonprofit Kft. Facebook oldala)

Karikás ostor használata:

A versenyzők 5 szál virágot (vagy lufit) céloznak meg az ostorral. Egy célra legfeljebb háromszor csaphatnak. Egy csapással csak egy célt szabad eltalálni. Egyszerre két versenyző indul, az a győztes, aki hamarabb végez. Minden leszakított virágért (kilyukasztott lufiért) 5 pont jár, így egyénileg a versenyszámban 25 pont gyűjthető.

10. kép: A karikáshasználat pillanatképe
(Fotó: Hortobágyi Nonprofit Kft. Facebook oldala)

11. kép: A karikáshasználat pillanatképe
(Fotó: Hortobágyi Nonprofit Kft. Facebook oldala)

12. kép: Nem lehet elég korán kezdeni a karikás ostor használatát...
(Fotó: Grúz Bence, Képzelődé Facebook oldal)

Szarvasmarhák

A versenyhez használt fajta a magyar szürkemarha, amely ugyan nincs olyan ősi fajta, mint azt pl. Feszty Árpád a honfoglalást megjelenítő monumentális művén ábrázolja, de tulajdonképpen a magyar virtus egyik megtestesítője és jelképe ez az állat. Az állatok hosszú szarvai méltóságteljes és egyben félelmetes megjelenése valahogy természetes egységet képez a hagyományosan nagy bajszú, tollas kalappal, díszes gulyásbottal, napcserzett arccal bíró gulyásokkal. Katona László erősen nemzeti érzelmű, amatőr költő egyik versében így fogalmaz:

*„A magyar ember bajusza,
mint a magyar bika szarva,
fölfelé áll: nem lekonyul,
„balkánihoz” nem hasonul!”*

Az olvasóim egy része valószínűleg jobban tudná idézni e versszak Bélga által a Nemzeti hip-hop című slágerükben átdolgozott verzióját.

A magyar szürkemarha szívós, igénytelen, szilaj, tudatos, sokszor öntörvényű állat, amely még magán hordozza a lábon hajtott, „nomád” eredetet. Mozgása élénk, térölő. Felépítésükben eltérő egyedekkel is találkozhatunk, vannak finomabb és durvább típusok, de mindenképpen nagyban eltérnek az itthon ismert tej- és húshasznú fajták testalkatától. Jellemzően elől szélesek, erősek az állatok és hátrafelé „gyengül” a testalkat. Megjelenésük ivartól függetlenül tetszetős, szép, erőt sugárzó. Nagy tisztelettel kell lenni feléjük, mert könnyen baleset lehet egy meggondolatlan viselkedésből, főleg a bikák vagy a borjakat védő tehenek esetében.

A felhasznált irodalmak a szerzőnél elérhetők.

13. kép: A szürkemarhák áthajtása a hídon sinka juhászkutyával. (Fotó: Hortobágyi Nonprofit Kft. Facebook oldala)

SZARVASMARHASPORTEK XI.

A BIKAHECC I.

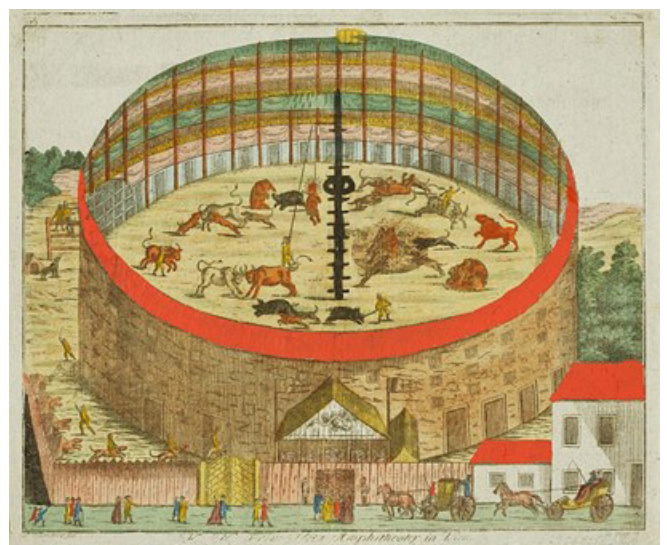
Dr. Kenéz Árpád
Állattenyésztési
Teljesítményvizsgáló Kft.

A bikahecc

A bikahecc (bikacsali, bull-baiting) állatokkal végzett bikaviadatok egyik formája. Sokáig a kutyák ellenfelei egzotikus állatok (oroszlán, medve, majmok), olykor fegyverrel (pl. dárda) felszerelt emberek voltak az arénában, majd később jelentek meg a bikák, amiket egyébként olykor medvével vagy nagymacskafélékkel is összeengedtek az élmények fokozása végett. A kutyák miatt a bikahecc, hetz kifejezéssel elsősorban a különböző bull típusú kutyafajták eredetével foglalkozó írásokban, szakkönyvekben találkozhatunk. Bajban is voltam, mert jómagam először angolnyelvű irodalmakkal találkoztam, és a bull-baitinget nem is igen tudtam lefordítani frappánsan, de rövid irodalmazást követően rátaláltam a témát korábban körüljáró magyar szerzők anyagaira, amelyben a találó magyar/magyarított német eredetű kifejezés teljesen természetes módon kerül említésre, amely tehát eredendően ugratás, felbőszítés, uszítás, hajsza jelentéssel bír, de rendelkezik cirkusz, kavarodás, mozgalmas helyzet tartalommal is.

A különböző állatviadatok már elég korán megjelentek Európában (gondoljunk csak a görögök és rómaiak szokásaira), de a bika-kutya párosítású harcok a középkorban, és főként Angliában váltak jellemzővé, amikor is egyre nehezebbé vált az egzotikus állatok

beszerzése. De a 18-19. században Magyarországon is megjelentek a viadatok főként bécsi hatásra. Érdemes is megjegyezni, hogy az ilyen viadaloknak Bécsben a „hetztheaterok” adtak helyet, így Pesten is létrejött ilyen színház (pl. 1783-ban, Lehner Tóbiás és Schmalögger József irányításával). Ez tulajdonképpen egykoron a Szent István Bazilika helyén, egy deszkából készített épület volt, amit később 1796-ban tűzveszélyességére hivatkozva lebontattak.

1. kép: H. Sommer osztrák művész Hetztheater in Vienna című színezett rézkarcja 1790-ből. (Forrás: habsburger.net, az eredeti a Bécs Múzeumban található). A színház később leégett és a lángok martalékává vált az épülettel együtt sok állat is. Ennek, valamint a korai „állatvédők” hatására a pesti színház is lebontásra került.

A viadalokat vasárnap délutánonként rendezték meg. Kezdetben a nagytestű molosszereket küldték az arénák homokjára a bikák ellen, ám a későbbiekben a fürgébb, mozgékony és fordulékony kutyák kezdték átvenni a viadalokon a főszerepet. Ezek voltak az ősbulldogok, amelyek elődjai a mészárszékeken „dolgoztak”. Feladatuk eredetileg a bikák terelése, lefogása volt a vásárra hajtáskor, amellyel a mészárosoknak segítettek az állatot kordában tartani, míg azok lekötötték a jószágokat. Ezt a tudást ezek a kutyák tehát jól tudták kamatoztatni az arénában is. Ezekre a fajtákra már az előreharapásos fogazat volt a jellemző, a szelekció is erre irányult, hiszen így biztosan tudták megragadni a bikák orrát, fülét, csánkját anélkül, hogy légzési nehézségekbe ütköztek volna. A mára jellegzetes megjelenésű bulldog kialakításához/átalakulásához jelentősen hozzájárult a bikahecc sport, és annak beszüntetése.

Az egyik jellegzetes versenyszám az volt, mikor az arénában egy cölöphöz kötötték egy kb. 10 méter hosszú kötélre a bikát, és a kutyákat egyesével engedték rá. Olykor a bika orrába borsot fújtak, hangoskodtak, doboltak, hogy azzal is felbőszítsék a jószágot. A hiedelem szerint a bika húsa omlósabbá és ízletesebbé vált a bikahecc által.

Több híres angol király és királynő is pártfogolta a versenyeket. III. Richárd által 1483-ban alakított királyi medve-viadali „iroda” (Royal Bearward) tevékenységét 1598-ban kiterjesztették a bikaheccen résztvevő masztiffokra és bandogokra.

VII. Henrik pl. nem kedvelte a kutyákkal végzett bikaheccet. Elítélte a kutyák szerepét, és oroslánokra cserélte őket. Sőt elrendelte az ilyen kutyák felakasztását is.

A sportot támogató angol és ír uralkodók között megemlíthetjük VIII. Henriket (1509–1547), lányát, I. Máriát (1553–1558) és I. Erzsébetet (1558–1603) is. Ez utóbbi pl. egy törvényében szabályozta, hogy a sportok közül csütörtökönként kizárólag csak a bikaheccet kerülhetnek megrendezésre. Ő is előszeretettel járt ezekre az eseményekre.

Egyes területeken a hentesek a helyi szabályozás érelmében kötelesek voltak minden nagyobb esemény tiszteletére tartandó bikahecchez bikákat biztosítani, különben a helyi önkormányzatok bevonták a hentesüzletek működési engedélyét.

Köszönhetően annak, hogy ez a sport minimum vérvő, súlyos sérülésekkel, de gyakran a bika elpusztulásával járt, a bikaheccet, ami eleinte az arisztokrácia sportja volt, egyre inkább megvetették az emberek, és leginkább az alacsonyabb társadalmi rétegben élők számára nyújtott szórakozást, így azt az 1835-ben megjelenő az Állatkínzásokról szóló brit törvény értelmében végleg betiltották. Egy darabig néhány városban még illegálisan zajlottak ezek az események, de egyre jobban kiálltak egyes közösségek az állatok védelmében. Fokozatosan kikoptak a bikák a ringekből, ám maradtak a kutyák, azaz megkezdődött a kutyaviadalok aranykora.

2. kép: Egy 13. századi facsimile Paul Lacroix 1847-ben megjelent „A középkor és a reneszánsz” című könyvéből. Az eredeti kép, amiről készült a másolat, elveszett, de érdekes megemlíteni, hogy míg a francia változaton ló szerepel, addig az angol verzióban bika. Forrás: foxearth.co.uk és clipart-history.com)

SZARVASMARHASPORTOK XII.

A BIKAHECC II.

Dr. Kenéz Árpád
Állattenyésztési
Teljesítményvizsgáló Kft.

A bikahecc mint művészi téma

A bikahecc olyannyira népszerű sport volt, hogy számtalan képzőművészeti alkotáson, újságban, de még politikai anyagokban is megjelenítik a kutyákat szarvukkal magasba dobó bikákat. Nem ritkák a grafikák, az akvarellek, a rézkarcok, de még a kisplasztikák sem.

A Bury and Norwich Post 1792 november 7-i számában megjelent sorok:

„Múlt hétfőn több egyén súlyos sérülést szenvedett, köztük egy 12 éves lány, kit egy megvadult és életét féltő bika felöklelt és magasba dobott. Kis híján életét veszítette a gyapjűfestőnk Burton is, mikor a fékevesztett bika elszabadult és városunk főutcáján végigvágatott egészen Pakenhamig, ahol végül nagy nehézségek árán üldözői utolérték.” (a szerző fordítása).

1. kép: Egy szintén norwich-i vonatkozású anyag, egy politikai karikatúra, amely a brit birodalom és Franciaország közötti háború és annak következményei kapcsán került kiadásra. A helyi képviselő, a háborúpárti politikus, William Windham mint a csalibika és a békepárti Charles James Fox és George Tierney (bal oldalon), mint sportfogadók kerültek ábrázolásra. A kutyák a háborúk hatására veszélybe került világhírű norwich-i textilipar megtestesítői. (Forrás: www.britishmuseum.org)

2. kép: A bikahecc egy korabeli ábrázolása. Itt az öltözékeken látni, hogy akkoriban még az arisztokrácia sportja volt. (forrás: <https://www.shropshirestar.com/>)

3. kép: Julius Caesar Ibbetson (1759–1817) brit festőművész bikaheccről készült korabeli festménye (Tabley House Collection)

Jókai Mór 1873-ban megjelent És mégis mozog a föld című művében szintén megemlékezik a hecceről:

„Szerencsére jött rá szemközt egy bús hazafi, kopott tetejű kalap hazafi, a fején, s kurta gallérú kék köpenyeg a vállán; minthogy a köpenyeg alól két pár fejelés csizma látszik elő, nem nagy bátorság kell hozzá, hogy ráfogjuk, miként ez a derék ember csizmadia.

– Ugyan hallja kend, majszter – szólítja meg Csollán Berti –, nem tudná nekem megmutatni, merre van az a „hecc?”

A kurtaköpenyeges megállt, végignézett a kérdezőn; meggondolá, hogy mit mondjon, és aszerint felelt meg neki.

– A bikahecc és a kutyahecc olyatén multságok lévén, amikbe lelkes eszű minőség testi állapotját megjelentetni nem szokta, annál fogva én a nemzeti úrnak ezen elmebeli kívánságának hiányosságát tapasztalataim értelmében be nem tölthetem; hanem gyorsítsa a nemzeti úr lépéseinek nyomdokait előre, amottan leng egy úri ember, kurírstiblik hüvelyébe rekesztett lábakkal, az nyilván egy célra törekszik; attól megnyerheti a kellő felvilágosodást.”

4. kép: Jose Antonio de la Vega spanyol festő olajfestménye 1852-ből. A sport tehát nem csak brit illetőségű területeken volt közkedvelt, de kétségkívül ott futotta be a legnagyobb karriert. (<https://www.bonhams.com/>)

Végezetül pedig álljon itt egy részlet Gvadányi József 1788-ban megjelent nagyszabású, Egy falusi nótáriusnak pesti utazása című elbeszélő költeményéből. A mű 10. részének 6. versszakától kellő részletességgel emlékezik meg a korabeli pesti heccszínházról.

*Pestre általmentem, hogy ottan láthassam
Vadak viadalát, s magam mulathassam,
Hetznek híjják: miből áll, megtudhassam,
Otthon a bírának, mit láttam, mondhassam.*

*Láttam, hogy tizenkét páncéros kutyával
Vívott egy oroszlány; de hármat farkával
Agyonsújtott, egyet az első lábával
Megnyomott, hogy béle jött ki párájával.*

*Meg is ölte vólna tám mind a kutyákat,
De hogy hánytak reá sűrűn rakétákat:
El nem szenvedhetvén a sok tűz-szikrákat,
Elszaladt; rávonták a vasas táblákat.*

*Ez után jöve ki egy nagy izmos medve;
Vén vólt ez, játszani nem is vólt nagy kedve.
De mégis fel vólt ez haragra gerjedve,
Mert sokszor kutyáktól vólt már megijedve.*

*Hetz-mester négy ebet reája bocsátott,
Egyet ezek közül pofon ez úgy vágott,
Hogy tíz lépésnyire tőle karikázott,
Egyet megölevén, büdöst abból rázott.*

*Más két szelindekek füleit ragadták,
Szegény fáradt medvét a földre levonyták;
De a Hetz-legények megszabadították,
Szokott barlangjába bé is bocsátották.*

*Bocsátottak osztán egy nagy szilaj bikát,
Négy közül hol egyet, hol a másik kutyát
Úgy felhajigálta, mint felhányják labdát,
Egy megdöglött; ezen általdöfte szarvát.*

*Újra két friss kutyát rája eresztettek,
Ezek füleire hogy rá csemezkedtek,
Megtarták: mind bika, mind kutyák reszkettek,
És azért is vele már nem veszekedtek.*

*Vizet az ebeknek öntöttek fejére,
Szalada mindenik a maga helyére,
Így lett a bika ment; de folyt füle vére,
Ez is, hol tartatik, oda visszatére.*

*Játszottak azután több apróbb vadakkal,
De kevés multság vala már azokkal.
Ideje, gondoltam, van, hogy asszonyokkal
Kezdem el Hetzemet különös módokkal.*

A cikkhez felhasznált irodalmak a szerzőnél elérhetők.

Fotó: www.nendaz.ch

SZARVASMARHASPORTOK XIII.

BIKA- ÉS TEHÉNVIALALOK A VILÁG KÜLÖNBÖZŐ TÁJAIRÓL

Dr. Kenéz Árpád
Állattenyésztési
Teljesítményvizsgáló Kft.

A „tusakodás” a tulokfélénél az egyedek közötti erő- és hierarchiaviszonyok kialakításának módszere, amelyeket nem csak a vadon élő állatok, hanem akár az intenzív tartásban élő jószágok is gyakorolnak. Ezt a szokást kihasználva a világ különböző pontjain tartanak bika- és tehéniadalokat.

A **Combat de Reines** egy svájci eredetű tehéniadal, amelyeket elsősorban Wallis kanton területén rendeznek meg hét körzetben, hat súlykategóriában.

1. kép: A Combat de Reines arénája (Fotó: Mauro Palais, 2018, Facebook)

A **Togyu** (Tōgyū, ushi-zumo, bull sumo) tulajdonképpen egy a szumóhoz hasonló rendszer szerint

Az év végén, Aprozban megrendezésre kerülő nagydöntőben diadalmaskodó teheneket a királynők királynője (La Reine des reines) címmel illetik. A viadalban részt vevő állatokat a testükre festett számokkal és jelekkel, valamint hatalmas kolompokkal látják el. A viadalokon használt szarvasmarhafajta a Herens (Valais vagy Eringi marha), amely egy kis testű, sötétbarna szőrzetű, rusztikus, kevésbé nemesített, ősi génekkal rendelkező alpesi fajta. A tehenek marmagassága kb. 118–128 cm.

2. kép: Tehenek összecsapása a Combat de Reines eseményen (Fotó: Mauro Palais, 2018, Facebook)

működő bikaviadal Japánban. A győztes bikát itt is yokuzunának hívják. A bikaviadalokat Japán 82.

császáranak, Go-Tobának tiszteletére kezdték tartani Oki szigetén 1221-ben, de azóta több szigeten és prefektúrában megtartják ezeket az eseményeket. Az egyes menetek általában néhány másodpercig tartanak, de előfordulnak a hosszabb, akár a félórás küzdelmek is. Olyan is megesik, amikor a bikának nincs kedve harcolni. A viadalokhoz használt bikákat külön erre a célra tenyésztik. A felvezetőik egyedi takarmányozással és edzésprogramokkal készítik fel az állatokat. Sokszor családtagként kezelik őket. Az állatok szarvait folyamatosan alakítják, hogy minél alkalmasabbak legyenek a harcokhoz, sőt olykor a viadal előtt ki is hegyezik azokat. A bikák 700 és 1100 kg közöttiek lehetnek. A küzdőtér 20 méter átmérőjű.

3. kép: Bikák heves küzdelme az Uruma városbéli Ishikawa arénában (Fotó: Shinaya Anezaki Facebook oldala)

4. kép: A tokonushimai bikaviadal párosításai (Forrás: A tokonushimai bikaviadal Facebook oldala)

Az egymás ellen viaskodó bikákkal zajló versenyek kultusza Törökországban is dívik (boğa güreşleri). A különböző régiókban az Égei-tenger melletti provinciáktól egészen a Fekete-tengerig rendeznek ilyen eseményeket. A dél-nyugati részen Muğla és Aydın, keleten, a kaukázusi területhez közeli vidékeken Erzurum és Artvin városokat kell megemlíteni, mint a bikaviadalok főbb középpontjait. A bikákat, ahogy minden országban, ahol rendeznek bikaviadalokat, szintén kimondottan erre a célra tenyésztik, ugyanakkor az állatok szarvát gyakran inkább eltompítják, mintsem kihegyezik.

Jáva szigetén az őslakosok és a betolakodók közötti harc jelképévé vált a Rampokan macan, azaz a bika-tigris (vagy leopárd) összecsapások, ahol a macskafélék jelképezték a nem kívánatos ellenséget, míg a bika a helyi harcias lakosságot. Más jelentéstartalom szerint a király (bika) harcát mutatja be a káosz (a tigris) ellen.

5. kép: Tigris és bivaly harca Otto Spamer kiadójának anyagában egy 1847-ben készült rézkarcon. A kép leírása a következő: „Harc tigris és bivaly között, amely a Solo-i császári udvarban került megrendezésre.” Egyes források szerint ugyanakkor itt nem bivaly, hanem a területen jellemző banteng látható.

Fotó: <https://www.paysbasque1900.fr>

SZARVASMARHASPORTOK XIV.

VÍZIBIVALY VERSENYEK, VONTATÓ PRÓBÁK ÉS EGY RÁADÁS

Dr. Kenéz Árpád
Állattenyésztési
Teljesítményvizsgáló Kft.

A 2023 augusztusa óta tartó nagy cikksorozat lezáró részéhez érkeztünk. A korábbi számokban az USA-tól Dél-Kelet Ázsiáig tekintettük át a szarvasmarhákhoz köthető sportokat. A rodeók, a bika- és tehénviadalok, a jallikattu és a karapan sapi mellett részletesen

kitárgyaltuk a hazai gulyásversenyeket és a brit vonatkozású bikaheccet is. Jelen cikkben a szarvasmarhák után a vízibivalyokkal űzött vágta, a különféle vontatóversenyekbe és egy szerencsejátékba kaphat betekintést a tisztelt olvasó.

Dél-kelet ázsiai vízibivaly versenyek

Dél-Kelet Ázsiában (Vietnám, Thaiföld) a vízibivalyokkal űzött versenyeknek is nagy hagyományuk van, így a különböző fesztiválok keretében megrendezésre kerülnek olyan futamok is, ahol vagy az állatok hátán vagy az egymás mellé fogott jószágok mögött, egyfajta

eke imitációt irányítva tartózkodik a hajtó (hasonlóan a maduréz karapan sapihoz). Ezekon kívül a korábbi cikkekben is taglalt bikaviadalok helyi formáival is találkozhat az ilyen fesztiválokra ellátogató.

1. kép: A Wing Kwai fesztivál egyik versenyszámának pillanatképe. A futamok helyszíne egy vizes, mocsaras felületű pálya. (Forrás: pixabay, image monster képe)

2. kép: A bivalyfutam során az állatok farára ülve helyezkednek el a zsoké. Az ilyen versenyszám egy szárazabb, homokos pályán zajlik. (Kép forrása: <https://www.bestpricetravel.com/>)

Vontató versenyek

Az *idi probak* az európai közösség egy rejtélyes csoportjához, neolitikus nagyállattartó népek leszármazottaihoz, azaz a baszkokhoz köthető tradicionális sport, amely, ahogy több szarvasmarhasportnál megfigyelhető, egy munkafolyamat olyan jellegzetes eleméből alakult ki, ahol az emberek az állatok erejét használták ki a vontatásra még a gépek előtti korokban (sokszor egyébként még napjainkban is előfordul az állat által végzett közelítés/vontatás pl. erdészeti munkáknál). Az *idi probak* tehát a kőbányákból indult el, ahol ökröket használtak a nagyobb kövek mozgatására. A kezdeti időszakban a jószágok tulajdonosai között rivalizálásból származó („No, melyik barom az erősebb?”) véletlenszerű fogadásokból az idők folyamán nagyobb sportesemények alakultak ki, amelyeken a futamok saját szabályrendszer szerint zajlanak.

A verseny Spanyolország más területein és Franciaországban is ismeretes *concurso de arrastre* és *concours de bœufs* néven. Egyébként az itt ismertetett elnevezések mindhárom nyelven nagyjából ezt jelentik: ökrök erőpróbája. A szarvuknál befogott ökörpároknek egy nagy sziklatömböt kell elhúzniuk egy

8 sávra osztott 22,3 m széles és kb. 22–28 m hosszú sík felületű területen (általában kövek mozgatását segítő, folyami kövekből rakott útfelületeken). Az ökrök súlya többnyire kb. 500 kg, de régebben akár az 1,4 tonnás állatokat is befogták a versenyekre. A kötömbök mérete változó és a rendezvényt lebonyolító várostól függ, de 1500 és 4000 kg között változik. Az állatokat egy vezető és két hajtó irányítja. Az előbbi az állatokra figyel, az utóbbiak a sziklát is igyekeznek a pályán tartani. A pályán a távot oda-vissza kell teljesíteni. A teljesítményt a megtett méterekben mérik. Az *idi probakon* részt vevő állatokat manapság már, ahogy más szarvasmarhasportoknál is megfigyelhettük, kimondottan ezekre a versenyekre tartják, és év közben ennek megfelelően takarmányozzák és edzik. A dopping és állatjóléti esetek miatt a sportban állatorvosi hatósági ellenőrzések bevezetését kezdeményezték. Az *idi probak* legismertebb helyszínei (*probalekus*): Jatabe-Maruri, Laukiz, Berriz, Abadiño, Bakio vagy Getxo, de a tartomány más területein is megrendezik ezeket az eseményeket. Létezik a verseny öszvérekkel (*asto probak*), lovakkal (*zaldi probak*) vagy emberekkel (*giza probak*) kivitelezett változata is.

3. kép: *Idi probak* verseny egyik futama (Kép forrása: Frank Zubiaga facebook oldala)

+1 ráadás, a tehénlepény bingó

A tehénlepény bingó tulajdonképpen inkább szerencsejáték, mint sport. Ugyanakkor érdemesnek találtam arra, hogy néhány szó erejéig megemlékezzek róla. Világszerte űzik ezt a játékot, de elsősorban angolszász és német területeken jellemző. Talán a ruletthez hasonlítható leginkább.

A játékteret (legelő, focipálya) kis négyzetekre osztják,

amelyeket számokkal jelölnek. A bíró azonosítja a területet, ahová a tehénlepény pottyant, illetve kétséges esetekben, vagyis amikor az ürülék a vonalon van, szintén a bíró dönti el, hogy melyik négyzeten található annak nagyobb része.

A négyzetekre lehet fogadni, ezeknek van egy alapára, de egyes helyeken van lehetőség arra is,

hogyan az egymás mellett található négyzetek alkotta összefüggő területet (nagy négyzet vagy hosszúkas téglalap) vásárolják meg, általában kedvezőbb áron. Értelmszerűen ez így nagyobb kiadás, de az esély is nagyobb. Ha egy meghatározott idő alatt sem produkál a játékerületen legelésző állat, akkor a győztes négyzetet úgymond kisorsolják.

Találni olyan példát is, ahol a regnáló szerencsejáték hivatalhoz panasz érkezett, miszerint tiltsák be az ilyen formában kivitelezett játékot, mert a teheneket a nézők hangoskodással, heves gesztikulációkkal befolyásolhatták, hogy mely négyzetekbe végezzék a dolgukat.

Az események általában valamilyen ünnepek, vásárok keretén belül kerülnek megszervezésre. Szinte mindegyikükben közös, hogy a fogadásból befolyt összeget jótékonyági célokra fordítják.

Akit jobban érdekel a téma, a következő címszavakkal

kereshet az interneten: cow pie bingo, cow dung bingo, cow poop bingo, cow plop bingo, cow patty bingo, bovine bingo, kuhlotto, kuhfladen-bingo.

4. kép: A kialakított tehénlepény bingo pálya egy részlete. (Forrás: Around of the Farm Table Facebook oldal)

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
2	11	\$50				Priddy									
3	21	\$50	\$85	\$85	\$85	Pollaro	Milis	\$85	\$85						
4	31														
5	41	Elliot	Thomas	\$165		\$165			Zigler						
6	51	\$50													
7	61	\$50	\$85	\$165		Donnelly		Tagles		Pollaro					
8	71														
9	81	Central Coast Pavin		Morris		Rodriguez		Lash		Zigler					
10	91			Panameno		Perkins		Rio Vista Chevrolet							
11															

Key:
 \$2000 - Platinum Sponsor
 \$1000 - Gold Sponsor
 \$500 - Silver Sponsor
 \$250 - Bronze Sponsor
 \$165 - 4 Squares
 \$85 - 2 Squares
 \$50 - 1 Squares

5. kép: Egy online tehénlepény bingo fogadásra alkalmas google docs felület reprodukciója. (Az ábra a <http://www.syvcs.org/cowpie.html> oldal táblázata alapján készült.)

6. kép: Könnyebben kivitelezhető bingóváltozat tyúkokkal. Akár házibulikon is megvalósítható. (Forrás: Heart and Soil Farm NS Facebook oldal)

